

PEDAGOGY

КУЛЬТУРОСЕМІОТИЧНИЙ, МЕДІАТЕХНОЛОГІЧНИЙ, КОМУНІКАТИВНИЙ ПІДХОДИ У ДОСЛІДЖЕННІ ПОНЯТТЯ «ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЬ»

к. філолог. н. Лупак Н. М.

Україна, Тернопіль, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, кафедра педагогіки і методики початкової та дошкільної освіти

DOI: https://doi.org/10.31435/rsglobal_sr/31072019/6612

ARTICLE INFO

Received 25 May 2019
Accepted 15 July 2019
Published 31 July 2019

KEYWORDS

Intermediality,
media,
interartistic interaction,
sign systems,
semiotic codes,
cultural-semiotic,
media-technological,
communicative,
approach.

ABSTRACT

Intermediality has been described as phenomenon of interartistic interaction and actual scientific approach of interdisciplinary studies. Different approaches of Ukrainian and foreign researchers for defining this concept have been analyzed. It has been generalized that intermediality is interpreted as interaction of semiotic codes of different arts in the multimedia space of culture. It has been emphasized that the basis of intermediality is inter-semiotic interaction, comparative analysis of texts (digital non-digital), system of communicative competence and personal aesthetic experience. The main approaches to the classification of interartistic relations have been analyzed. Taking into account the polysemy of the notion of «media» (as a carrier of information, a sign system, technical means of communication, a way of communication) the idea has been grounded on the fact that today the concept of «intermediality» should be considered from three sides: cultural-semiotic, media-technological and communicative. In view of this, three approaches to the understanding of intermediality have been outlined: cultural-semiotic, media-technological, communicative.

Citation: Лупак Н. М. (2019) Kulturosemiotychnyi, Mediatekhnolohichni, Komunikatyvnyi Pidkhody u Doslidzhenni Poniattia «Intermedialnist». *Science Review*. 6(23). doi: 10.31435/rsglobal_sr/31072019/6612

Copyright: © 2019 Лупак Н. М. This is an open-access article distributed under the terms of the **Creative Commons Attribution License (CC BY)**. The use, distribution or reproduction in other forums is permitted, provided the original author(s) or licensor are credited and that the original publication in this journal is cited, in accordance with accepted academic practice. No use, distribution or reproduction is permitted which does not comply with these terms.

Вступ. Наприкінці ХХ ст. разом із суміжним поняттям «інтертекстуальність» до теоретичного обігу гуманітарних наук увійшло поняття «інтермедіальність» на ознаку міжмистецької взаємодії як предмета художнього дискурсу. Точкою відліку історії інтермедіальності як самостійного наукового напрямку, зазначає Н. Мочернюк [8, с. 43], можна вважати 50 – 60-ті роки ХХ століття. Дослідниця пов'язує відокремлення цієї галузі від компаративістичної науки з виходом монографії С. Шера про німецьку літературу (її зв'язок із музикою) у 1968 році. Тоді як Е. Циховська вказує на 1983 рік, посилаючись на «Routledge Encyclopedia of Narrative Theory», де називається ім'я німецького дослідника А. Ханзен-Льове, який зафіксував кореляції між літературою та візуальними мистецтвами (й частково музикою). Авторка стверджує, що саме в А. Ханзена-Льове інтермедіальність вперше була презентована як дослідницька парадигма [12, с. 51], хоча тенденція митців виходити за межі традиційних видів мистецтв була помітна ще раніше (Д. Хігінс, С.-Т. Кольрідж та ін.). Наприкінці ХХ ст. ця теорія набула особливої популярності, пов'язану з розвитком кіномистецтва та ЗМІ, які транслювали художню інформацію різними каналами зв'язку. Розвиток цифрових технологій уможливив подачу візуальної «картинки», в якій переплелися різні мистецькі коди, створюючи ефект кольорової

віртуальної гри. Інтермедіальна індустрія запропонувала оригінальну візуальну поезію та музику, інтермедіальну фотографію (додалися можливості фотошопу), анімаційні та відеофільми з надзвичайними стереоефектами, відеокліпи, світломузику, телевізійне мистецтво (поєднане з філософією світла, кольору і пластики), комп'ютерні ігри та мистецтво реклами, мультимедіальні перформанси, імерсивні виставки тощо. Проте й досі ця теорія не зайняла належного місця в педагогічно-мистецькій практиці, адже вивчення та аналіз мистецьких артефактів (великий пласт у змісті освіти!) без урахування механізмів їх взаємодії, без вживання відповідної термінології видається неповним і некоректним. Нинішню систему освіти неможливо уявити без глобальної бази мультимедійних технологій, проте, на жаль, майже зовсім не береться до уваги аналіз механізмів творення і впливів медіатекстів, інтермедіальна природа яких очевидна. Заявки про формування критичного мислення, наприклад, у роботі з медіатекстами залишаються голослівними, позаяк, зазвичай, не враховуються медіальні фактори впливу на сприйняття інформації, які часто професійними технологами зашифровані між рядками.

На особливу увагу в теорії інтермедіальності заслуговує позиція автора як творця власної комунікативної стратегії, адже влітаючи в художній простір власного тексту зразки інших семіотичних систем (музичні, живописні, архітектурні тощо) автор створює особливе інформаційно-комунікативне семіотичне середовище, у якому інший комунікант, активізуючи свої інтелектуальні, асоціативні, емоційні, прагматичні ресурси, здатний «влочити» намір митця, зрозуміти його естетичну програму, змінюючи власну свідомість. Такий діалог, наприклад, між автором і читачем в парадигмі вербально-музичної комунікації, як слушно зазначає О. Маленко [7], стає спільною творчістю, пошуком найглибших пластів проникнення авторського задуму у свідомість реципієнта.

Мета статті: на основі аналізу різних авторських інтерпретацій поняття «інтермедіальність» і класифікацій міжсеміотичних взаємозв'язків обґрунтувати культурносеміотичний, медіатехнологічний, комунікативний підходи до розуміння цього феномена в гуманітарних науках.

Результати дослідження. Інтермедіальність як актуальне мистецьке явище відповідає основним тенденціям сучасної гуманітаристики, адже тяжіє до міждисциплінарності, виявляє високий інтерес до проблем медіа на тлі активного розвитку цифрової культури, відповідає сучасним культурним реаліям у пошуку нових методологічних підходів. На думку вчених, інтермедіальний підхід дозволяє системно відтворювати складні процеси міжсеміотичних кореляцій, позаяк концентрує увагу не лише на учасниках комунікації (чи то мистецтво, чи наука, чи культура в цілому), але й на механізмах їх взаємодії та результатах такої взаємодії [11, с. 38].

У теорії інтермедіальності, яка сформувалася в контексті компаративістики, виокремилися різні підходи до розкриття сутності цього феномена, що зумовило появу численних класифікацій, в основі яких – специфічні форми міжмистецьких відношень. Так, А. Ханзен-Льове виокремлює три типи інтермедіальності. Перший пов'язаний із моделюванням фактури іншого виду мистецтва, наприклад: візуальних форм у поезії, таких, як акровірш, паліндром тощо. Другий виявляється в реалізації формотвірних принципів музичного, живописного чи архітектурного твору в літературному. Третій ґрунтується на інкорпоруванні мотивів, образів, сюжетів музики, живопису чи інших видів мистецтва в художній текст [4, с. 25]. Відомий теоретик міжсеміотичних кореляцій В. Вольф [18], доповнивши класифікацію С. Шера [17] – дослідника в галузі компаративістики (зв'язку музики та літератури: літератури в музиці (програмна музика), музики та літератури (вокальна музика), музики в літературі (музичність літератури)) – згрупував міжмистецькі зв'язки за *екстракомпозиційним* та *інтракомпозиційним* принципом, надаючи останньому більшої ваги і широкого значення. Отже, екстракомпозиційна інтермедіальність, на думку науковця, охоплює трансмедіальність і транспозицію, тоді як інтракомпозиційна – інтермедіальні посилення (використання однієї семіотичної системи) та плуральну інтермедіальність (використання понад одного символу, які належать до кількох семіотичних систем). Отже, дослідник доводить існування взаємодії семіотичних систем як всередині одного твору, так і поза його межами.

Для глибшого розуміння вищезазначеного феномена послуговуємося полемікою В. Вольфа та німецької вченої І. Раєвські [16], котра виокремлює три види інтермедіальності: 1) *медійні переміщення* (екранізація, белетризація); 2) *медіакомбінації*, або нормативна інтермедіальність, сутність якої полягає у тому, що один і той самий сюжет розробляється різними медіа й виробляється нормативність першоджерела; 3) *інтермедіальні посилення* (втілення або імітація певних прийомів, технік інших мистецтв). Аналіз підходів В. Вольфа та І. Раєвські до різного роду

кореляцій дозволяє зробити висновок, що обидва вчені виявляють подібні механізми запозичень і констатують факт внутрішніх і зовнішніх зв'язків семіотичних систем. Наприклад, такі відношення виникають між різними медіа в межах театральної вистави, або пісні, де поетичний текст виявляється в контексті музичного твору; у взаємодоповненні піктуральних і вербальних чинників у пластичних формах (емблемах, плакатах); літературному відтворенні малярських і музичних тем, кінематографічній адаптації наративно-літературних творів тощо [1, с. 250].

Чотири варіанти дослідження окресленого явища пропонує німецький дослідник Є. Шрьотер (Schröter), виявляючи відповідно чотири типи інтермедіальності: *синтетичну* (виникнення певного «інтермедіума», в якому неможливо відділити одне мистецтво від іншого, в якому відбувається одночасна репрезентація різних медіаформ, наприклад, візуальна поезія); *трансмедіальну* (розглядає передачу одного і того ж наративу різними видами мистецтв (медіа), наприклад, тема, сюжет, композиція, мотив, циклічність, ритмічність тощо можуть виражатися за допомогою різних медіа); *трансформаційну* (репрезентація одного медіа іншим, перекодування інформації з однієї знакової системи в іншу, наприклад, у випадку екранізації літературного твору); *онтологічну* (виявлення спільних і відмінних рис різних медіа у випадку, коли один вид мистецтва містить елементи і можливості іншого, наприклад, літературність музики чи музичність літератури, театральність прози тощо). Беремо до уваги зауваження М. Ільчука стосовно того, що «класифікація Єнса Шрьотера містить радше підходи до дослідження інтермедіальності, аніж класифікацію інтермедіальних відносин. Проте на основі цих підходів часто визначають однойменні типи інтермедіальних відношень, які стають предметом численних наукових пошуків» [3, с. 88].

Популярність терміна «інтермедіальність» у літературознавчих (компаративних), мистецтвознавчих, культурологічних дослідженнях зумовлений сучасними потребами науки в обґрунтуванні цілісності знань, що передбачає подолання міждисциплінарних меж, а також потребами особистості, яка сьогодні проживає і розвивається у тісному контакті зі світом медіа. Тому часто зустрічаємо тотожні терміни, такі як: інтерсеміотичність, інтердискурсивність, інтермодальність, інтерхудожність, інтермедійність, мультимедійність тощо. Всі ці поняття є суміжними (не синонімічними) та зумовлюють можливість інтермедіальних зв'язків. Підсумовуючи різні підходи до пояснення інтермедіальності, можна зробити висновок, що, не зважаючи на різне потрактування цього мистецького феномена, його тлумачення в загальному розумінні завжди буде стосуватися проблеми цілісного інтегративно-семіотичного середовища. Основні концепти можна систематизувати у таблиці (табл. 1).

Таблиця 1. Інтермедіальність: дефініції поняття

Співпраця гетерогенних художніх форм у рамках одного інтегрального медіума (театр, опера, кінофільм, перформанс тощо), мультимедійна презентація.	<i>Hansen-Löve A.</i> Intermedialität und Intertextualität: Probleme der Korrelation von Wort und Bildkunst – am Beispiel der russischen Moderne// Wiener Slawistischer Almanach. – Wien, 1983. – Sbd.11. s. 291-292.
Інтеграція естетичних концептів окремих медіа в новий медійний контекст.	<i>Muller Jurgen E.</i> Intermedialität: Formen moderner kultureller Kommunikation. – Munster: Nodus Publicationen, 1996. – s.335.
Особливий тип взаємозв'язків у художньому творі, побудованому на взаємодії художніх кодів різних мистецтв (у широкому значенні – це цілісний художній простір в культурі)	<i>Ильин И. П.</i> Некоторые концепции искусства постмодерна в современных зарубежных исследованиях. – М., 1998. – с. 8.
Створення цілісного поліхудожнього простору в системі культури або створення художньої метамови культури (в широкому значенні). Особливий тип внутрішньотекстових взаємозв'язків в художньому творі, зумовлений взаємодією мов різних видів мистецтва (у вузькому значенні). Наявність в художньому творі таких образних структур, в яких міститься інформація про інший вид мистецтва.	<i>Тишуніна Н.</i> Інтермедіальність: к определению границ понятия // Литература в системе искусств: методология междисциплинарных исследований: Тезисы I Международной конференции 23 – 25 марта 2000 г., СПб, 2000. – с.17.
Внутрішньотекстова взаємодія у літературному творі семіотичних кодів різних мистецтв; взаємодія семіотичних кодів різних мистецтв у мультимедійному просторі культури.	<i>Будний В., Ільницький М.</i> Порівняльне літературознавство: Підручник. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2008. – с. 297.

Продовження таблиці 1.

Гетеромедійні реляції між різними семіотичними комплексами, або між різними частинами семіотичного комплексу	<i>Wolf. W. Intermediality // Routledge Encyclopedia of narrative theory. – New York: Routledge, 2010. – P. 252.</i>
<i>Тимашков А. Ю. Интермедальность как авторская стратегия в европейской художественной культуре XIX – XX вв. [автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.09 – теория и история искусства]. – СПб., 2012. – 20 с.</i>	<i>Тимашков А. Ю. Интермедальность как авторская стратегия в европейской художественной культуре XIX – XX вв. [автореф. дис. ... канд. искусствоведения: 17.00.09 – теория и история искусства]. – СПб., 2012. – 20 с.</i>
Акти взаємодії літератури та інших мистецтв з акцентом на знаково-смісловій відповідності зіставлень.	<i>Бовсунівська Т. В. Екфразис & Интермедальність // Літературознавчі студії. – 2013. – Вип. 39 (1) – С. 113.</i>
Онтологічна характеристика сучасної мультимедіальної культури в її зв'язку з освітою і суспільством, занурених в цифровий простір.	<i>Хаминова А. А., Зильберман Н. Н. Теория интермедальности в контексте современной гуманитарной науки // Вестник Томского государственн. Ун-та, 2014. – № 389. – С. 43.</i>
Гетеромедійні реляції, схематизовані формулою: Я + безліч інших (інтертекстуальність: Я + безліч таких, як Я).	<i>Циховська Е. Теоретичні дилеми поняття інтермедальності // Слово і Час: науково-теоретичний журнал. – № 11 (647), 2014. – С.58.</i>
Формальна взаємодія різних видів мистецтва та будь-яких інших дискурсів. Интермедальність не тільки властивість тексту, означена онтологією семіотичних практик, а й індивідуальне устремління автора художнього твору, естетична авторська стратегія, мета якої виявити структуру й художньо формалізувати взаємодії медіа.	<i>Сиваченко Г. Интермедіальна парадигма роману Володимира Винниченка «Сонячна машина» // Слово і час. – №2. – 2017. – с. 3.</i>
Взаємодія різних медіа. Интермедіальні конфігурації порушують важливе питання щодо подолання міжмедіального «проміжного».	<i>Маценка С. Метамистецтво: словник досвіду термінотворення на межі літератури й музики / графіка Олега Денисюка. – Львів: Априорі, 2017. – С.60.</i>
Особлива форма інтертекстуальності, за якої художнє багатоголосся визначається наявністю таких міжтекстових зв'язків, коли «текстом» стає інший вид мистецтва.	<i>Мочернюк Н. Поза контекстом: Интермедіальні стратегії літературної творчості українських письменників-художників міжвоєннє: монографія. - Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018. - с.46.</i>
Активна взаємодія (але не змішування) між різними медіа, специфічна форма їх існування в сучасних технічних, соціокультурних і економічних умовах	<i>Джумайло О. А. Понятие интермедальности и его эволюция в современном научном знании // Верхневолжский филологический вестник. – № 4(15), 2018. – с. 58-62. с. 61.</i>

Джерело: розроблено автором дослідження

Аналіз широкого кола досліджень з проблем термінології на позначення явища міжмистецької взаємодії засвідчує скрупульозний пошук українських і зарубіжних учених щодо найвдалішого терміна з урахуванням багатозначності слова медіа, а також демонструє неабияку зацікавленість у міждисциплінарних студіях. Так, І. Жодані зазначає, що в контексті взаємодії мистецтв на термінотворення найбільшим чином вплинули два фактори: розвиток семіотики й теорії комунікації та винайдення цифрових технологій, що зумовило активне впровадження терміна «медіа» на позначення засобу зберігання та передавання інформації [2]. У зв'язку з цим окреслюється термінологічне поле медіакультури, в якому увиразнені такі сучасні поняття, як «медіа» й «мультимедійність». В. Будний і М. Ільницький трактують їх так: «*Media* – це не лише засоби масової комунікації, а й специфічні знакові системи різних мистецтв, які є каналами передачі образної інформації. Мультимедійність означає узгоджене поєднання в єдиному ансамблі двох чи більше медіа, які одночасно сприймаються різними органами відчуттів» [1, с. 292]. Відтак інтермедіальність є результатом такого синхронного сприйняття, наслідком процесу смислотворення, підсиленій ефектом об'ємних вражень.

Теорія інтермедіальності як специфічна методологія охоплює три основні значення медіа: знакова система (код культури), засоби масової інформації (комунікаційні технології), комунікативний канал (спосіб отримання і передачі інформації) [8, с. 43]. У зв'язку з цим для розкриття сутності інтермедіальності як особливого типу відношень, що виникають між медіа варто враховувати культурносеміотичний, медіатехнологічний, комунікативний підходи. Особливості кожного окреслено в таблиці (Табл.2).

Таблиця 2. Підходи до розуміння інтермедіальності

<i>Підхід</i>	<i>Культурносеміотичний</i>	<i>Медіатехнологічний</i>	<i>Комунікативний</i>
<i>Представники</i>	С. Колрідж, Д. Хігінс, О. Ханзен-Льове, Ю. Мюллер, В. Вольф, Ю. Лотман, Р. Якобсон, І. Льїн, Н. Тішуніна, В. Будний, М. Ільницькй, Т. Бовсунівська, В. Просалова, Е. Циховська, І. Жодані, Н. Мочернюк	М. Маклюен, Д. Мак-Квейл, Г. Лассуелл, К. Шеннон, Н. Вінер, У. Вівер, К. Йенсен, Р. Дебре, О. Джумайло, Є. Морозов, Ж. Мюррей, Я. Нільсон, Н. Негропonte, Ш. Текл, Н. Харбіссон	К. Йенсен, Н. Луман, О. Тімашков, Е. Шестакова, А. Хамінова, Н. Зільберман, Г. Сиваченко, Г. Онкович
<i>Розуміння медіа</i>	знакова система – носій інформації	матеріальний носій (технічні засоби масової комунікації)	комунікативний канал, спосіб передачі інформації
<i>Функціонування термінів</i>	Інтермедіальність (взаємодія знакових систем)	Інтермедійність (взаємодія різних медіа)	інтермедіальність, інтермедійність
<i>Базова теорія</i>	теорія інтертекстуальності, теорія інтермедіальності	теорія масової комунікації	теорія комунікацій (моделі комунікації)
<i>Науковий контекст</i>	мовознавство, літературознавство, мистецтвознавство, семіотика	математика, інформатика, кібернетика, програмування	дидактика (медіадидактика), психологія, соціологія, комунікативістика
<i>Мета (наукова)</i>	дослідження взаємодії семіотичних кодів різних знакових систем, взаємодії «людина – знакова система»	дослідження взаємодії системи «людина – машина», функціонування інформаційних технологій у соціумі	дослідження комунікативної взаємодії учасників спілкування, аналіз системи «людина – людина»
<i>Мета (освітня)</i>	формування поліхудожньої свідомості сучасної людини культури	формування медіаграмотності людини інформаційного суспільства	формування комунікативної компетентності педагога, студента, учня
<i>Середовище</i>	семіотичне (семіосфера)	аналогове, цифрове, онлайн-простір (медіасфера)	інформаційно-комунікативне (інфосфера)
<i>Об'єктивація (результат)</i>	твори мистецтва, медіатексти (художні)	Мультимедіа презентації, медіатексти (нехудожні), інформаційні технології, освітні програми	комунікативні стратегії і технології, освітні технології, програми

Джерело: розроблено автором дослідження

Для нашого дослідження важливим є особливе значення інтермедіальності, увиразнене А. Хаміною та Н. Зільберман, а саме – *середовище*, в просторі якого виробляються, естетизуються і транслуються культурні коди. З огляду на це, вчені трактують інтермедіальність як онтологічну властивість сучасної мультимодальної культури у її зв'язку з освітою та суспільством, зануреним у цифровий простір [11, с. 39, 43].

Безперечно, ідеї імплікації («холодні» та «гарячі» медіа) та гібридизації (взаємодії медіа) М. Маклюена, його концепція розширення комунікативних можливостей людини, пов'язана з технічним цивілізаційним прогресом, мали вагомий вплив на становлення й розвиток теорії інтермедіальності, що надало широкі можливості для неї адаптуватися в сучасному медіасередовищі, взявши до уваги тісну взаємодію людини і медіа – трансляторів культурних кодів (медіакодів), які детермінуються відповідною традицією та набувають ознак таксономічної матриці. З метою ідентифікації основних характеристик об'єкта, що є найсуттєвішими і необхідними для його легкого запам'ятовування та відтворення в комунікації, створювалися різні системи кодування медіатекстів, запропоновані теоретиками в рамках семіотичного аналізу (Ю. Крістева, Р. Барт, У. Еко, Дж. Фіск, Д. Чандлер та ін.). Найбільш повною, на нашу думку, є класифікація медійних кодів

Д. Чандлера [14], який виокремлює *соціальні* – вербальні (слова в мовному потоці), *тілесні* (зовнішність, жести, погляд, поза, положення тіла людини в просторі), *товарні* (одяг, машини, аксесуари тощо), *поведінкові та регулятивні*; *текстуальні* – естетичні (коди реалізму, авангарду, романтизму тощо), *жанрові, теоретичні і стилістичні* (конфлікт, композиція), *коди каналу передачі* (прямий ефір, монтаж); *інтерпретативні* – ідеологічні (гендерні, класові тощо), *коди сприйняття* (просторова перспектива тощо), якими кодуються й декоднуються медіатексти [9, с. 197 – 198]. Підтримуємо думку українських науковців В. Будного та М. Ільницького, що тенденції взаємодії та взаємовідповідності мистецтв є собливо промовистими на стильовому рівні, адже, наприклад, стилі бароко чи модерну (як стилістичні коди), маючи тотальний характер, охопили не лише різні мистецтва (музику, літературу, архітектуру, живопис), а й щоденний побут (інтер'єри, екстер'єри, мода тощо), світовідчуття і мислення сучасників. Міжмистецькі взаємодії яскраво виражені в літературі бароко, авангардизмі, постмодернізмі, тому ці стилі потребують міждисциплінарного дослідження. Це доводить, як стверджують учені, що стиль – категорія трансмедійна і кроскультурна [1, с. 297]. На жанровому рівні вирізняються, наприклад, коди музики (пісня, роман, етюд, ноктюрн, симфонія, поліфонія тощо), коди образотворчого мистецтва (етюд, натюрморт, портрет тощо), коди кіно (кіноповість, кіноновела, кіносценарій тощо).

Зважаючи на нагальну потребу інтеграції та актуалізації сучасного знання про світ, долаючи монокультурну обмеженість, дослідження широкого спектра педагогічних явищ в умовах нелінійного розширення інфостору відбувається шляхом об'єднання методологічного інструментарію різних наукових галузей. Поняття «міждисциплінарність», «інтердисциплінарність», «трансдисциплінарність» з'являються як доказ руйнування меж між усталеними академічними дисциплінами та їх методологічними засадами. Показовим у цьому аспекті є термінологічний діапазон поняття інтермедіальності, який охоплює наступні дефініції: інтермедіальність як спосіб організації художнього матеріалу (О. Бровко), парадигма мислення (Г. Сиваченко), інтермедіальний коловорот (О. Дубініна), метамистецтво (С. Маценка), методологія аналізу художньої культури, особлива форма діалогу культу (Н. Тішуніна), художньо-світоглядна модель естетичного смислу (І. Мегела), дослідницький підхід (Ю. Геркман), світовідчуття сучасної людини (В. Просалова), логіка Мережі (М. Пунці) тощо [5, с. 130]. Н. Коробкова слушно зазначає, що у випадку, коли йдеться про формування естетично й інтелектуально розвиненої свідомості особистості, інтермедіальний аспект комунікації повинен займати домінуючу позицію, адже «синтезуючи у художньому творі коди різних мистецтв, митці створюють конкретно-чуттєвий простір поетичного тексту, в якому активуються акустичні, візуальні, вербальні, дотикові рецептори сприймання художнього образу. Інтермедіальність посилює інтелектуальний потенціал мовного знака й провокує асоціативно-творчу рефлексію читача, спрямовану на декодування семантично ускладнених, синестезичних образів» [4, с. 26]. Варто лише доповнити, що вищесказане може стосуватися не лише вербального знака, а й невербального також, адже феномен художності функціонує у будь-якому семіотичному просторі.

Сьогодні потужний потенціал інтермедіальності розкривається разом зі стрімким розвитком науки, зокрема кібернетики, завдяки інтенсивному поширенню механізмів технологізації мистецтв, у вир якого втягнуті не лише семіотичні системи, але й люди і машини. Яскравим прикладом такого розширення є феномен Ніла Харбіссона – унікального явища світового масштабу, першої людини-кіборга, офіційно визнаного паспортним реєстром Великобританії. Художник і музикант з діагнозом «ахромато́пія» (неможливість розрізняти кольори) веде активну творчу діяльність зі вживленням у власний мозок пристроєм (на кшталт відеокамери) Eyeborg, який перекодує світлові хвилі в звуки, що дозволяє йому розрізняти кольори. Ніл самостійно розширив свої можливості зі сприйняття кольору шляхом остеointegraції (вживлення пристрою в кістку черепа) спеціальної антени, враховуючи високу провідність кістки, перетворюючи свій череп в підсилювач, а голову в резонатор. Вживлений у голову Харбіссона механізм дозволяє йому чути і відчувати кольори (інформація про колір перекодується у вібрацію і резонує мелодією в голові). Так, бірюзовий колір відповідає ноті «до», фіолетовий – це «ре», рожевий – «мі», червоний – «фа», жовтий – «соль», зелений – «ля», блакитний – «сі» [13]. А Хамінова на прикладі феномена людини-кіборга обґрунтовує еволюцію теорії інтермедіальності від метафори до технології. Науковець констатує: «технологія перекладу кольору в звукову систему, запропонована Харбіссоном, відповідає принципу інтермедіальної взаємодії мистецтв як переклад мови однієї семіотичної системи на мову іншої. Переклад в теорії інтермедіальності розуміється не буквально, а як метафора, що означає процес інтерпретації, в межах якої може бути численна кількість текстів. Проте у випадку Харбіссона при збереженні принципу міжсеміотичного перекладу було знайдено технічну можливість зрощення двох мов різного медіального жанру – засобом світлових хвиль. Отже, технічно реалізована ідея

інтермедіальності відкрила перед людиною нові можливості сприйняття реальності, демонструючи механізм утворення візуального звуку [10, с. 83-84].

Не виникає сумнівів у тому, що педагогічна наука, зокрема медіадидактика, мистецька педагогіка, повинна активно долучитися до інтермедіального дискурсу і розробити власне бачення інтермедіальності як актуального методу художнього пізнання, а інтермедіальну технологію як інноваційний спосіб організації навчальної діяльності в закладах освіти.

Висновки. 1. Інтермедіальність – феномен міжмистецької взаємодії, який наприкінці ХХ ст. розвинувся як самостійний науковий напрям з теорії інтертекстуальності – означає взаємодію різних семіотичних структур у мультимедійному просторі культури.

2. Специфічні форми міжсеміотичних відношень лягли в основу численної кількості інтерпретацій та класифікацій інтермедіальності, розробленими українськими і зарубіжними вченими, з-поміж яких вирізняються як базові класифікації В. Вольфа, І. Раєвські, Є. Шрьотера.

3. Беручи до уваги три основні значення медіа (знакова система, засіб масової інформації, комунікативний канал) в сучасній науці окреслилися три підходи до розуміння поняття інтермедіальності: культурносеміотичний, медіатехнологічний, комунікативний. Перший підхід пов'язаний із дослідженням взаємодії в системі «людина – знакова система», другий – «людина – машина», третій – «людина – людина».

4. Враховуючи потреби сучасної науки в обґрунтуванні цілісності знань і потреби особистості (яка проживає і розвивається в медіасередовищі) в розумінні цілісної картини світу, вважаємо інтермедіальну теорію засадничою у формуванні фахової, зокрема комунікативної компетентності майбутнього вчителя мистецтва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будний В., Ільницький М. Порівняльне літературознавство: Підручник / В. Будний, М. Ільницький. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2008. – 430 с.
2. Жодані І. М. Взаємодія вторинних моделювальних систем: проблеми термінотворення / І. М. Жодані // Літературознавчі студії: Магістеріум. – Вип. 61. – 2015. – с. 80-86.
3. Ільчук М. Т. Інтермедіальність в сучасному німецькомовному літературознавстві / М. Т. Ільчук // Мова і культура. – 2014. – Вип. 17, т. 6. с. 87-95.
4. Коробкова Н. К. Міжмистецький полілог в аспекті художності / Н. К. Коробкова // Вісник ОНУ. Сер.: Філологія, 2014. Т.20, вип. 1 (11). с. 18-27.
5. Лупак Н. М. Інтермедіальні технології в системі мистецької освіти як педагогічна інновація / Н. М. Лупак // Педагогічні науки: зб. наук. праць. – Вип. LXXXIV – Т. 2. – Херсон, 2018. – с. 127-132.
6. Маклюэн М. Г. Понимание медиа: внешние расширения человека; пер. с англ. В. Николаева – 5-е изд., испр. / М. Г. Маклюэн. – М.: Кучково поле, 2018. 464 с.
7. Маленко О. Інтермедіальність як естетизація художнього дискурсу: митець – мистецтво – читач / О. Маленко // Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова. Серія 8. Філологічні науки (мовознавство і літературознавство). Вип. 5.: зб. наук. праць / за ред. академіка Л. І. Мацько. – К.: Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2014. с. 42-50.
8. Мочернюк Н. Поза контекстом: Інтермедіальні стратегії літературної творчості українських письменників-художників міжвоєння: монографія / Н. Мочернюк. - Львів: Вид-во Львівської політехніки, 2018. - 392 с.
9. Новые медиа: социальная теория и методология исследований: словарь-справочник / отв. ред. О. В. Сергеева, О. В. Терещенко. СПб.: Алетейя, 2016, 264 с.
10. Хамина А. А. Интермедиальность: от метафоры к технологии / А. А. Хамина // Гуманитарная информатика, 2015. – Вып. 9. с. 80-87.
11. Хамина А. А., Зильберман Н. Н. Теория интермедиальности в контексте современной гуманитарной науки / А. А. Хамина, Н. Н. Зильберман // Вестник Томского государств. Ун-та, 2014. - № 389. - с. 38 - 45.
12. Циховська Е. Д. Теоретичні дилеми поняття інтермедіальності / Е. Д. Циховська // Слово і час: наук.-теорет. журн./ Ін-т літ-ри ім. Т. Г. Шевченка. – К.: Фенікс, 2014. – № 11. – С. 49 – 59.
13. Человек с аппаратом // Esquire, 24. 09.2014. [Электронный ресурс]. Режим доступа: esquire.ru/neil-harbisson
14. Chandler D. Semiotics: the Basics / D. Chandler. – London, New York.: Routledge, 2007.
15. Hansen-Löve A. Intermedialität und Intertextualität: Probleme der Korrelation von Wort und Bildkunst – am Beispiel der russischen Moderne / A. Hansen-Löve // Wiener Slawistischer Almanach. Wien, 1983, Sbd.11. s. 291-360, s. 291-292.
16. Rajewsky I. O. Intermediality, intertextuality and remediation: A literary perspective on intermediality / I. O. Rajewsky // Intermédialités. 2005. No.6. P. 43-64.
17. Scher S. P. Einleitung: Literatur und Musikentwicklung und Stand der Forschung / S. P. Scher // Literatur und Musik: Ein Handbuch zur Theorie und Praxis eines komparatistischen Grenzgebietes. Berlin: E. Schmidt, 1984. - s. 9-26.
18. Wolf W. Intermedialität: Ein weites Feld und eine Herausforderung für die Literaturwissenschaft: intermedial – interdisziplinär / W. Wolf // Hgg.von Herbert Foltinek, Christoph Leitgeb. – Wien: Verlag der österreichischen akademie der Wissenschaften, 2002. – s. 163-193.